

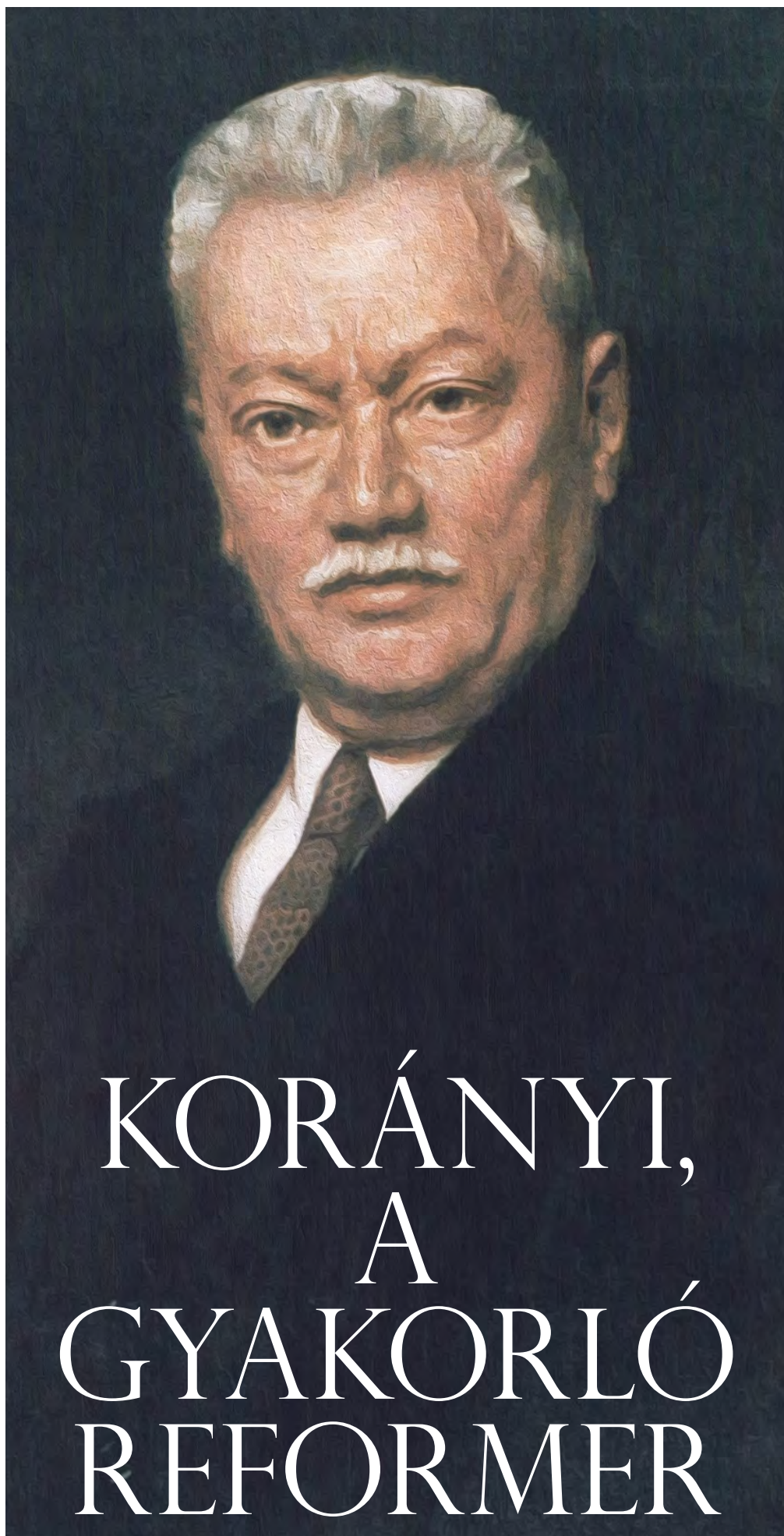
1867: XVII. t.-c.

1. §. „Az ország izraelita lakosai a keresztény lakosokkal minden polgári és politikai jog gyakorlására egyaránt jogosítottaknak nyilvánítatnak.

2. §. Minden ezzel ellenkező törvény, szokás vagy rendelet ezennel megszüntettetik.”

A két rövid mondat, száz évek küzdelmeinek lezárása, amely küzdelmek során a magyarországi zsidóság emancipációjáért érvelt, tárgyalt, s tett konokul újabb és újabb lépéseket. 1867.

december 27-én az uralkodó szentesítette a törvényt, amely 1868. január elsejével – százötven esztendeje – hatályba lépett. Olyan új helyzetet teremtve az ország s Budapest izraelita vallású pogárainak, amelyben nem volt többé kérdés, van-e bármi jogi természetű akadálya annak hogy kiteljesíthessék tehetségüket. Hogy elismerést szerezzenek maguknak, olykor nemzedékek óta itt élő felmenőiknek, hogy beírják nevüket egy szakma vagy éppen a város közössége, akár a nemzet történetébe, hogy fiaik, egzisztenciájuk örökösei, fényes pályát futhassanak be. Ahogy a kiváló orvos: Korányi Frigyes.

KORÁNYI, A GYAKORLÓ REFORMER

A magyar orvostudomány kiemelkedő egyéniségei sorába tartozik *Korányi Frigyes* (1827–1913), a hazai belgyógyászati iskola megalapítója, a magyar medicinát a 19. század utolsó harmadában európai rangra emelő, úgynevezett pesti orvosi iskola egyik szellemi vezetője.

A centristák politikai tervezőmunkája találkozott a pesti orvosi iskola orvosi-egészségügyi törekvéseivel. A prevenció alapuló politikai-szociálpolitikai szemlélet találkozott az orvosi-egészségügyi prevenció szükségességét felismerő orvosok programjával és törekvéseivel. E folyamatnak volt részese, meghatározó egyénisége Korányi, a márciusi ifjak egyike, a később neves professzor.

János, Viktor, Sebald

Friedrich Joachim Kornfeld (??–1826) bécsi bankár, a napóleoni háborúk idején a hadsereg egyik hitelezője és felvásárlója a Napóleon bukását követő inflációban elvesztette vagyonát. A 18-19. század fordulóján született három fia, *János, Viktor és Sebald*. Mindhárman a bécsi egyetem orvosi karán szereztek seborvosi és szülészmesteri oklevelet, hogy aztán az 1820-as években Magyarországon telepedjenek le, s kezdjenek sikeres karriert.

János (1795–1880) 1824-ben Szatmárnémetiben telepedett le, s lett püspöki háziorvos, 1838-tól megyei főorvos. 1828-ban katolikus hitre tért, 1848-ban változtatta családnevét – fivéréivel együtt – *Korányira*. Egyik unokája *Nyíri Sándor* (1854–1911) altábornagy lett, 1903 és 1905 között a Tisza István vezette kormány hadügyminisztere, majd képviselő, 1911-től a Királyi Testőrség parancsnoka.

Viktor Móricz (1796–1870) 1829-ben költözött Máramarosszigetre, előbb városi orvos, majd 1839-től Máramaros vármegye tiszti főorvosa. Családjával 1833-ban katolikus hitre tért. Elsőszülött fia, *Frigyes* (1827–1903) joghallgatóként a Bécsi Légiónagy, majd a magyar honvédség főhadnagya. 1851-ben befejezte a jogi tanulmányait, törvényszéki bíróként dolgozott. Jeles leszármazottja *Korányi Imre* (1896–1985) Kossuth-díjas műegyetemi tanár.

A legfiatalabb Kornfeld-fió, Sebald 1825-ben Nagykállóban vette feleségül *Nyíri (Kandel) Annát*, akitől kilenc gyermeke született. 1837-ben tért katolikus hitre. Kiváló orvos, gyakorló műfordító: Petőfi verseit ültette át németre, a kötet Bécsben jelent meg. Második fia, *Imre* (1830–1909) végzős gimnazistaként, 1848 novemberében három osztálytársával beállt honvéddnek. Zászlóaljukat 1849 szeptemberében az oroszok Tokaj alatt szétverték. 1853-ban a pesti orvosi karon gyógyszerészmesteri oklevelet szerzett, 1868-tól Nyíregyházán nyitott – Oroszlán Patika néven – saját üzletet.

A forradalom orvosa

Kornfeld Friedrich bankár leghíresebb unokája, Sebald fia, *Korányi Frigyes* 1827. december 10-én született Nagykállóban. Elemi iskolát itt, középiskolát a szatmárnémeti piaristáknál végezte. 1844-ben beiratkozott a pesti orvosi karra, de orvosi tanulmányai mellett nem feledkezett meg az irodalomról sem: 1846-ban *Oroszhegyi Józsa* (1822–1870) medikus, a pesti radikális ifjak egyik vezetője olvasókört alapított, a tagok között ott találjuk Frigyeset is. Törzshelyük a Pilvax kávéház volt. Még csak tizenkilenc éves, amikor megjelenik első írása az Orvosi Tárban: Szózat az orvoskar javaslattevő bizottsághoz címmel. Ebben a képzés reformját sürgeti. Kiváló szónoki képességekkel rendelkezett, az egyetemi ifjúság egyik vezérének tekintették.

1913-ban írt emlékiratában meglehetősen részletességgel meséli el 1848. március 15. történéseit. Őt is beválasztották abba a bizottságba, amely a főváros kívánságait tolmácsolta az országgyűlésnek. 1848. május elején tagja a küldöttségnek, amely Kolozsvárra utazott, hogy üdvözölje Magyarország és Erdély egyesülését. Ugyancsak tagja annak a bizottságnak, amelynek feladata az orvosképzés reformjának előkészítése és a tanszabadság elveinek érvényesítése lett volna.

1848. szeptember 2-án a szabócsói önkéntes nemzetőrök „zászlóalj-orvosukká” választották, egységük *Jelasić* csapatai ellen vonult. Korányi ott volt a horvátok ozorai fegyverletételénél is. Amikor hivatalosan is megalakult a Honvédség, az elsők között kérte átvételét a honvédorvosi karba. 1848. november 10-én alorvosnak nevezték ki a szabócsói 104. sz. zászlóaljhoz, beosztási helye a pesti honvédkórház lett.

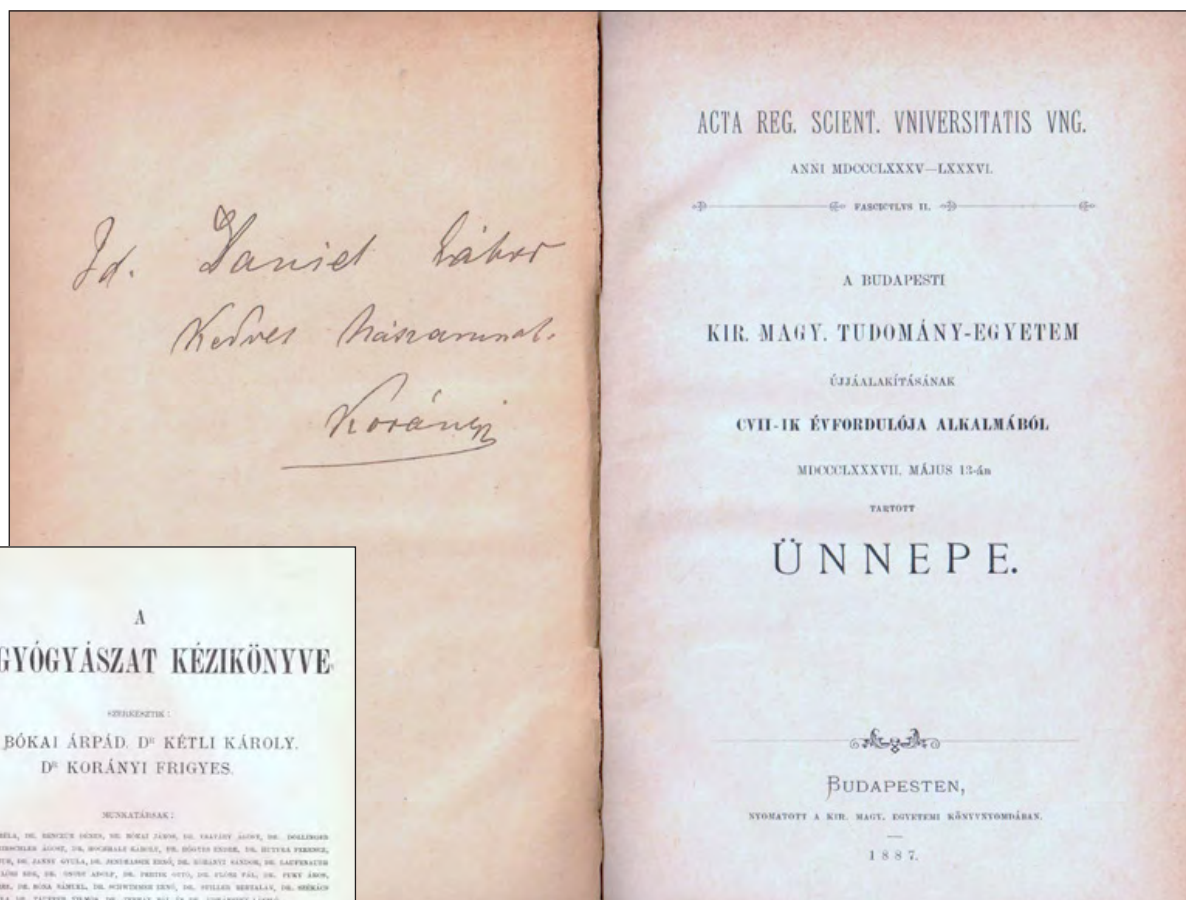
Amikor a magyar kormány az osztrák hadsereg támadása elől Debrecenbe tette át a székhelyét, elhagyta Pestet, Debrecenben át Nyíregyházára távozott, ahol csatlakozott alakulatához, illetve annak tábori kórházához. Itt töltött négy hónapot, miközben szakmai vitába keveredett a kórház polgári orvos igazgatójával. A honvédorvosi kar főnökétől új beosztást kért. *Lumniczer Sándor* főtörzsorvos, 1849. július 2-án a 104. honvédzászlóalj ideiglenes főorvosának nevezte ki. Zászlóalja végigharcolta az oroszok ellen vívott csatákat. A világsi fegyverletétel után Korányi rövid ideig a nagykállói szülői házában tartózkodott, majd tanulmányainak folytatására Pestre utazott.

Felségsértés, hazaüzetés

Pest alaposan megváltozott, a félelem, a bizonytalanság lett úrrá. A tanulmányok folytatására csak a legbátrabbak jelentkeztek, a tanári kar egyelőre nem foglalkozott Korányi „szerepével”, mert egymással voltak elfoglalva. *Balassa Jánost* az Újépületben tartották fogva, a kiszabadításáért egy bizottság – amelyet Korányi vezetett – ment *Prottmann* rendőrfőnökhöz, talán ennek is köszönhető, hogy Balassát hamarosan szabadon engedték. Ekkor szövődött közöttük barátság: Balassa a még szigorló medikus Korányit tiszteletbeli segédjévé fogadta, és egy – haláláig őrzött – Lürer-féle sebészeti műszertárral ajándékozta

*Vaskorona rendjének
másolata
(az eredeti elveszett)*

A főorvos úr notesze

meg. Korányi 1852-ben kapott orvosdoktori oklevelet és Balassa ajánlásával a bécsi Schuh professzor sebészeti klinikájára került „műtönövédeknek”.

Valójában szép sebészi pálya előtt állt, amikor 1852. április 24-én beidéztek a bécsi rendőrkapitányságra, felség-sértés vádjával kiutasították Bécsből és Pestről, és szülővárosába, Nagykállóra száműzték. A vád szerint egyik rokonának, *Kand Pálnak* írott levelében *Ferenc József* császárt, akit a schönbrunni kirándulás alatt látott lovagolni, „jóképű gyerekek” nevezte. A levelet felbontó rendőrségi tisztviselő ezt „jó táplálnak” fordította.

Nagykállóban részben apja praxisát segítette, részben a szülői háztól nem messze bérelt házban rendelt, végzett betegmegfigyeléseket, kisebb sebészi beavatkozásokat. 1855-ben *Markusovszky Lajossal* és *Hirschler Ignáccal* két hónapot töltött Párizsban, felkeresve az egyetemet, hallgatták a neves professzorok előadásait. 1857-ben – külön

engedéllyel – két hónapot töltött *Braun* bécsi szülészeti klinikáján. 1858-ban európai tudományos körutat szervezett, *Markusovszkyval* és *Hirschlerrel* együtt felkeresték Prága, Lipcse, Párizs és London neves intézeteit,

Nagykállói évei alatt alapvető tanulmányokat írt a hazai orvostudomány reformjáról, szakkérdésekben többek között a malária okozta lépmegnagyobbodásról és a gyermekhalandóságról. Két alkalommal pályázott a magántanárságra, 1864-ben a kolera megbetegedéssel foglalkozó pályázatát végül elfogadták, és a pesti kar magántanára lett. A környék arisztokrata családjainak orvosaként ismerkedett meg *Majláth Antal* volt kancellárral, akinek közbejárására megsemmisítették az 1852-ben született száműzetési határozatot. A Bach-rendszer bukása után a megyei közgyűlés megyei főorvossá választotta, e tisztségében rendezte a megyei fogdák és börtönök higiéniai helyzetét, növelte a bábák fizetését, a megyei pénzalapból támogatta képzésüket, javaslatot tett a hatósági orvosok bérének rendezésére. Legjelentősebb intézkedése a nagykállói – a későbbi megyei – kórház megalapítása.

Körülményes kinevezés

1860-ban házasságot kötött tolcsvai Bónis Malvinnal, Bónis Sámuel alispán (1848/49-ben kormánybiztos) leányával. Házasságukból született Korányi Sándor

(1866–1944), az európai hírnévbeli belgyógyászprofesszor és ifj. Korányi Frigyes (1869–1935) gazdaságpolitikus, többszörös pénzügyminiszter.

Különös történet Korányi Frigyes egyetemi tanári kinevezése. 1863-ban Sauer Ignác halálával megüresedett a pesti orvosi kar belgyógyászati tanári állása. A pályázatot Wagner János nyerte, aki addig a hároméves sebésztanfolyamon oktatta a belgyógyászatot. A második helyen Korányi Frigyes végzett. Az egyetemi szabályzat szerint a Wagner kinevezésével megüresedett tanszékre a második helyezettet kellett volna kinevezni. Ennek ellenére új pályázatot írtak ki, amelyen Korányi Frigyeset választották az első helyre. Az eredmény-

hirdetés furcsa fordulatot vett: az uralkodó a második helyen végzett Gebhardt Ferencet akarta kinevezni, aki a „kiszivárgott” hír alapján már a kinevezési vacsorát is megtartotta. Egy másik hír szerint valaki ráírta Korányi pályázatára, hogy református (a vallási egyensúlyt betartó egyetemen ekkor katolikust kellett kinevezni). Bónis Sámuelné, Korányi anyósa nyomban Bécsbe utazott,

és kihallgatást kért gyermekkori ismerősétől, Károlyi gróf alkancellártól. Tisztázódott a „félreértés”, Gebhardt kinevezését visszavonták, Korányi Frigyeset nevezték ki egyetemi tanárnak.

1884-ben tolcsvai előnévvel – Adolf fivérével együtt – nemességet kapott, majd 1908-ban bárói rangra emelték. 1886-1887-ben az egyetem rektora lett, 1891-ben a felsőház örökös tagjává nevezték ki. Az Országos Közegészségügyi Tanácsban hosszú ideig az elnöki tisztséget viselte, kezdeményezésére alakult meg 1895-ben az Országos Igazságügyi Orvosi Tanács. Az ő elképzelései szerint épültek fel a budapesti orvosi kar épületei, klinikai telepei, bevezette a belklinikai gyakorlatba a laboratóriumi kutatást, a biokémiai, később a röntgen-vizsgálatokat, a belgyógyászati szakvizsgánál a kórbonctani és ideggyógyászati gyakorlatot.

Morbus hungaricus

Önálló tudományos eredményei főleg a mellkasi betegségekkel kapcsolatosak, az elsők között foglalkozott a relatív szívbillentyűzavarokkal. 1894-ben kidolgozta a morbus hungaricus, a tuberkulózis legyőzésére a sanatóriumi rendszert, a tüdővizsgáló-rendelői hálózatot. Nevéhez fűződik az 1905-ben megnyílt Erzsébet Tüdőszanatórium megtervezése, anyagi alapjainak megszervezése, felépítése, és az egyik kezdeményezője volt annak, hogy a tébécéseket az állam ingyen gyógyítsa.

Ugyancsak kezdeményezője volt a hazai gyógyfürdők jobb kihasználásának, az úgynevezett gyógyturizmus fejlesztésének. Megalapította a Magyar Balneológiai Egyesületet. 1884-ben a Magyar Tudományos Akadémia tagjai sorába fogadta. 1908-ban visszavonult, klinikáját legjelentősebb tanítványa, a fia, Korányi Sándor vette át.

1913. május 19-én hunyt el Budapesten.

Zseb-műszertára